

STABILITATEA SISTEMULUI BANCAR ȘI SUPRAVEGHEREA PRUDENȚIALĂ ÎN ROMÂNIA

Conf. Univ. Dr. Göndör Mihaela Liliana - Universitatea Petru Maior Tîrgu Mureș, Facultatea de Științe Economice, Juridice și Administrative, mihaelagondor@yahoo.com

Rezumat:

The Romanian banking system has gradually grown full-fledged, which rendered banking activity more sophisticated. The shift to risk-based supervision was a must for monitoring the banking system, particularly for identifying and measuring credit risk, market risk, operational and reputational risk. In fact, during or following inspections, most of the deficiencies found were corrected based on measure programmes closely monitored by the NBR.

Strategia de extindere a Uniunii Europene urmărește integrarea noilor membri în paralel cu armonizarea obiectivelor de politică internă și externă ale tuturor statelor membre, prin respectarea și aplicarea consecventă a unor principii fundamentale comune. Asumarea în totalitate a acestor principii de către România fundamentează candidatura sa la statutul de membru al UE. Dobândirea acestui statut într-un orizont de timp cât mai apropiat a constituit și constituie o prioritate a politicii autorităților române. Abordarea pragmatică a procesului de integrare a României în UE presupune îndeplinirea obiectivelor și priorităților prevăzute în Programul Național de Aderare a României la UE (PNAR), nu numai ca premise ale integrării, dar mai ales ca deziderate naționale. În cadrul oferit de PNAR, reducerea fermă a inflației, asigurarea unei poziții externe sustenabile, menținerea sub control a deficitului bugetar, îmbunătățirea stabilității sistemului bancar și reforma acestuia reprezintă priorități ale Programului de guvernare pentru perioada 2001-2007.

Conform obiectivelor urmărite în domeniul integrării europene, Banca Națională a României a acționat în concordanță cu demersurile susținute ale României privind ajustarea - instituțională, structurală și operațională - a economiei românești la cerințele comunitare. BNR a continuat să acorde o atenție deosebită reformei sistemului bancar și accelerării procesului de integrare financiară, în conformitate cu normele și principiile aflate la baza politicilor europene.

Pentru realizarea efectivă a preluării acquis-ului comunitar, BNR a acționat concomitent în două direcții:

- armonizarea legislației bancare românești cu cea comunitară și
- întărirea capacității administrative a BNR.

Preocuparea permanentă a BNR pentru întărirea capacității sale instituționale s-a concretizat, pe de o parte, în eficientizarea activității de supraveghere bancară, iar pe de altă parte, în întărirea cadrului legislativ și de reglementare pentru sectorul bancar.

Prin adoptarea Legii nr. 485/2003 pentru modificarea și completarea Legii bancare nr. 58/1998 s-a urmărit, pe de o parte, armonizarea deplină a legislației naționale cu cea comunitară, iar pe de altă parte, soluționarea în spiritul legislației și practicii europene a unor aspecte insuficient reglementate anterior.

Principalele amendamente care se circumscriu obiectivului de stabilitate a sistemului bancar sunt¹:

- stabilirea de competențe pentru BNR privind supravegherea pe bază consolidată;
- introducerea unor prevederi privind recunoașterea acordurilor de compensare bilaterală de către BNR pentru anumite categorii de operațiuni;

¹ Legea nr. 58/1998 privind **activitatea bancară**, republicată în M.O. nr. 78/24.01.2005

- introducerea de prevederi referitoare la colaborarea Băncii Naționale a României cu autoritățile competente din statele membre și la cerințele de notificare a acestora și/sau a Comisiei Europene;
- definirea terminologiei necesare pentru implementarea prevederilor comunitare și pentru realizarea supravegherii pe bază consolidată.
- introducerea de prevederi care asigură cadrul legal corespunzător pentru emiterea de către BNR a reglementărilor privind controlul intern, în concordanță cu principiile elaborate în acest domeniu de Comitetul de la Basel;
- introducerea unor prevederi privind sancționarea persoanelor juridice și a altor entități care desfășoară, fără autorizarea BNR, activități de atragere de depozite sau alte fonduri rambursabile de la public sau o activitate de atragere și/sau administrare a unor sume de bani rezultate din asocierea în vederea economisirii și acordării de credite într-un sistem colectiv;
- reglementarea regimului băncilor a căror autorizație a fost retrasă, prin introducerea unor prevederi referitoare la obligativitatea dizolvării și lichidării acestora.

Concomitent, BNR acordă o importanță deosebită tuturor documentelor necesare procesului de aderare. Astfel, BNR participă direct și nemijlocit, în strânsă colaborare cu Ministerul Integrării Europene, Comisia Națională pentru Prognoză și Ministerul Finanțelor Publice, la elaborarea secțiunilor corespunzătoare politicii monetare și de curs de schimb, echilibrului extern, activității de reglementare, autorizare și supraveghere prudențială a instituțiilor de credit, de promovare și monitorizare a bunei funcționări a sistemelor de plăți din următoarele documente cu caracter național:

- *Raportul asupra progreselor înregistrate în pregătirea României pentru aderarea la Uniunea Europeană.* Pentru Comisia Europeană, acest document este o sursă extrem de importantă de evaluare periodică a gradului de pregătire a României pentru aderarea la UE și a progreselor realizate în acest sens.

- *Programul Economic de Preaderare (PEP)*, ca instrument principal de participare la procedurile de coordonare a politicilor comunitare, înainte de aderare. Prin intermediul PEP, România își asumă continuarea proceselor de transformare a economiei în vederea realizării criteriilor economice de la Copenhaga.

- Documentele prezentate de România la reuniunea Comitetului de Asociere România - UE, *Subcomitetului nr. 2 UE - România (Piața internă)* și a *Subcomitetului nr. 4 UE - România (Aspecte economice și monetare, circulația capitalurilor și statistica)*. Cu ocazia acestor reuniuni se examinează periodic stadiul implementării obligațiilor asumate de România; de asemenea, aceste organisme reprezintă, conform prevederilor Acordului European, puncte de contact permanent între CE și instituțiile românești implicate în procesul de aderare.

- Actualizarea bilunară a stadiului îndeplinirii obiectivelor cuprinse în *Planul de măsuri prioritare pentru integrare europeană.*

Progresele înregistrate pe linia macrostabilizării, coroborate cu eforturile băncilor de consolidare a poziției lor pe piața internă, au contribuit la întărirea stabilității și solidității sistemului bancar. Conform rapoartelor BNR, anul 2004 poate fi considerat anul manifestării depline a rezultatelor procesului de asanare și consolidare ale sectorului bancar, început în 1999-2000.

Creșterea puternică a pieței bancare românești sub aspectul volumului și complexității tranzacțiilor desfășurate a impus îmbunătățirea permanentă a procesului de supraveghere, monitorizarea sistemului bancar axându-se cu preponderență pe analiza riscurilor pe care le implică, direct sau indirect, activitatea bancară. Au fost dezvoltate, astfel, metode de analiză și cuantificare vizând nu numai performanțele financiare ale băncilor, ci și corelarea profilului lor de risc cu aptitudinile de gestionare a riscurilor.

În acest sens au fost înființate și în România centrale de risc bancare, cunoscute și sub denumirea de birouri de credit sau registre de credit. Acestea sunt organizații care gestionează baze

de date care cuprind informații privind îndatorarea și comportamentul de plată al debitorilor bancari, pe care le pun la dispoziția instituțiilor de credit membre. Înainte de a acorda un credit unui client, instituțiile bancare verifică la centralele de risc bonitatea acestuia pentru a evalua cât mai adecvat riscul de neplată la care s-ar putea expune.

Modul de organizare a centralelor de risc bancar variază în mare măsură de la o țară europeană la alta, ele putând fi înființate ca registre de credit private sau ca registre de credit publice. De asemenea, în unele țări, instituțiile creditoare transmit informații către birourile de credit pe o bază voluntară, în timp ce în altele este obligatorie raportarea către un registru public.

La rândul lor, datele colectate de centralele de risc pot fi diferite, ele împărțindu-se în informații pozitive și informații negative. Un registru de credit operează cu date (fișiere) negative atunci când înregistrează exclusiv numai incidente de plăți legate de rambursarea creditelor și cu date (fișiere) pozitive atunci când recenzează informații despre toate creditele acordate debitorilor.

În prezent, în România există două registre de credit. Primul registru, denumit Centrala Riscurilor Bancare, este administrat de la înființarea sa în 2000, de Banca Națională a României. El înregistrează atât informații pozitive, cât și negative. Cel de-al doilea registru, gestionat de societatea comercială Biroul de Credit SA, a fost înființat la inițiativa a 24 de bănci care operează în România. Operațional din august 2004, acest registru privat gestionează informații negative transmise de bănci. Planurile de dezvoltare ale registrului prevăd trecerea sa, începând cu luna aprilie 2005, la o așa numită fază pozitivă, în cadrul căreia vor fi prelucrate informații referitoare la toți debitorii și la toate creditele contractate de aceștia din sistemul bancar. De asemenea, se are în vedere ca registrul să înregistreze și date din afara sectorului bancar. Fișierele se dovedesc a fi, pentru instituțiile bancare, un instrument foarte util de analiză a riscului de credit.

Analiza lunară a stabilității sistemului bancar efectuată pe baza unui set de indicatori economico-financiar și de prudență bancară a fost completată cu o evaluare trimestrială a vulnerabilităților sistemului la potențialele riscuri de creditare, valutar și de dobândă, pe baza unui model de simulare a răspunsului la condițiile extreme (stress test)². De asemenea, trebuie menționat faptul că procesul de supraveghere prudențială este favorizat de existența unui cadru legislativ adecvat, care reglementează organizarea întregii activități a băncilor în conformitate cu regulile unei practici bancare prudente și sănătoase.

În România, deși sectorul bancar nu a cunoscut modificări structurale majore în ultimii doi ani, extinderea cotei de piață deținute de băncile cu capital majoritar privat (la 62,5% la începutul anului 2004) a fost influențată de creșterile activelor bancare, pe fondul atragerii de depozite de la clientela nebancaară, dar și al majorării capitalurilor proprii. Privatizarea celei mai mari bănci românești cu capital de stat, Banca Comercială Română, presupune o creștere a ponderii deținute de segmentul privat cu peste 28 de puncte procentuale. De asemenea, în cadrul sectorului privat, capitalul străin continuă să fie preponderent, atingând 58,2% din activul bilanțier agregat la începutul anului 2004.

Principala caracteristică a sistemului bancar românesc rămâne concentrarea acestuia, un număr de cinci bănci, respectiv Banca Comercială Română, BRD- Groupe Societe Generale, Raiffeisen Bank, CEC, ABN Amro Bank, dominând piața. Totuși, intrarea pe piața românească a unor bănci străine de renume și asanarea sectorului bancar au declanșat o concurență puternică între operatorii bancari. În acest context, ultimii trei ani au marcat un nou trend, cotele de piață deținute de băncile autohtone diminuându-se în favoarea segmentului străin.

Din totalul celor 40 de țări care dețin participații în capitalul instituțiilor de credit din România, la finele anului 2004, primele trei locuri au fost ocupate de Austria (cu 24,6 la sută în totalul capitalului), Grecia (cu 10,1 la sută) și Italia (cu 8,4 la sută)³.

Mutațiile structurale au condus la o nouă configurație a sistemului bancar în ceea ce privește atât numărul total al operatorilor bancari, cât și repartizarea acestora. Astfel, la finele anului 2004, sistemul bancar românesc cuprindea 39 de instituții de credit, în structura acestuia regăsindu-se

² Raport BNR 2003, pag. 83

³ Raport BNR 2004, pag. 85

bănci de stat, filiale și sucursale ale unor bănci străine, bănci cu capital privat autohton și bănci cu capital privat străin, așa cum rezultă din tabelul nr. 1. La acestea s-a adăugat și prima rețea cooperatistă de credit-Creditcoop.

Tabel nr. 1

Componența sistemului bancar pe forme de proprietate

- număr de bănci, sfârșitul perioadei -

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Bănci, din care:	24	31	33	36	34	33	33	31	30	32
Bănci cu capital integral sau majoritar de stat, din care:	7	7	7	7	4	4	3	3	3	2
- cu capital integral de stat	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- cu capital majoritar de stat	6	6	6	6	3	3	2	2	2	1
Bănci cu capital majoritar privat, din care:	17	24	26	29	30	29	30	28	27	30
- cu capital majoritar autohton	9	14	13	13	11	8	6	4	6	7
- cu capital majoritar străin	8	10	13	16	19	21	24	24	21	20
Sucursalele băncilor străine	7	9	10	9	7	8	8	8	8	7
Total sistem bancar	31	40	43	45	41	41	41	39	38	39

Sursa: Raport BNR 2004, pag. 87

Se apreciază că, odată cu maturizarea pieței, nivelul de concentrare se va modifica, accentuarea concurenței impunând schimbări în strategia băncilor mici și mijlocii, eventuale fuziuni sau achiziții, astfel încât acestea să-și majoreze în mod rezonabil capitalul, fără șocuri majore. O alternativă pentru menținerea viabilității acestor bănci o constituie concentrarea pe produse specializate sau pe anumite segmente ale clientelei.

În perioada 1999-2004, principalii indicatori de evaluare a solidității sistemului bancar au consemnat tendințe favorabile, așa cum rezultă din tabelul nr. 2.

Tabel nr. 2

Principalii indicatori de prudență bancară

- procente -

Denumire indicator	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Raport de solvabilitate 1 (>12%)	17,9	23,8	28,8	25,0	21,2	20,6
Raport de solvabilitate 2 (>8%)**	15,8	18,9	26,2	22,9	18,2	-
Rata capitalului propriu (Capital propriu/Total activ)	7,5	8,6	12,1	11,6	10,9	8,9
Credite restante și îndoielnice/Total portofoliu credite*	...	0,6	0,7	0,4	0,3	0,3
Total creanțe restante și îndoielnice/Total activ	2,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Total creanțe restante și îndoielnice/Capital propriu	31,2	3,3	2,7	2,0	2,0	2,1
Total creanțe restante și îndoielnice/Surse atrase și împrumutate	2,6	0,3	0,4	0,3	0,26	0,2
Rata riscului de credit (Expunere neajustată, aferentă creditelor și dobânzilor clasificate în categoriile îndoielnic și pierdere/Total credite și dobânzi clasificate, exclusiv elementele în afara bilanțului)	35,4	3,8	2,5	1,1	3,4	2,9
Rata generală de risc	40,7	38,7	39,7	42,9	50,5	47
ROA (Profit net/Total activ)	-1,5	1,5	3,1	2,6	2,2	2,0
ROE (Profit net/Capitaluri proprii)	-15,3	12,5	21,8	18,3	15,6	15,6

*Indicatorul se calculează începând cu anul 2000

** Indicatorul nu se mai calculează conform Norme BNR 12/2003

Sursa: Raport BNR 2004, pag. 89

Aceste tendințe favorabile au fost evidențiate și de reprezentanții Băncii Mondiale, ai Fondului Monetar Internațional, respectiv ai Comisiei Europene în rapoartele întocmite cu ocazia misiunilor colective de evaluare a sistemului financiar. Evaluarea stabilității sistemelor financiare (FSAP) are drept scop sprijinirea țărilor în identificarea și remedierea slăbiciunilor sectorului financiar și sporirea rezistenței acestuia la șocuri macroeconomice. Conform acestor evaluări, sistemul bancar în România prezintă o bună capitalizare, dispune de lichiditate ridicată și este bine supravegheat, autoritatea de supraveghere beneficiind de capacitate administrativă corespunzătoare, personal calificat și un management de calitate. De asemenea, potrivit evaluării efectuate în cadrul acestor misiuni de către specialiștii Băncii Mondiale și ai Fondului Monetar Internațional, prin modelul *stress test*, sistemul bancar a fost considerat rezistent la potențialele riscuri de piață și de creditare, expunerea la riscul valutar și de dobândă înregistrând un nivel redus în condițiile în care băncile își echilibrează poziția valutară netă, iar rata de dobândă practică la credite este variabilă⁴.

O preocupare majoră a băncii centrale a constituit-o analiza riscurilor din activitatea bancară. În acest context, BNR, ca autoritate de reglementare și supraveghere bancară, monitorizează îndeaproape acele bănci concentrate preponderent pe activitatea de creditare, cu accent asupra structurii și calității portofoliului de credite și a garanțiilor aferente.

⁴ www.bnro.ro

Dinamica activității de creditare nu a afectat soliditatea sistemului bancar, indicatorii de prudențialitate, respectiv rata înaltă de solvabilitate (circa 20%), rata scăzută a riscului de credit (sub 4%), nivelul gestionabil al creditelor neperformante (sub 1% din portofoliul de credite al băncilor), așa cum rezultă din tabelul nr. 2., indicând o rezistență considerabilă la șocuri.

BIBLIOGRAFIE:

1. Dăianu, D., **Strategii de politică monetară și curs de schimb în contextul aderării României la UE**, www.bnro.ro
2. Göndör, M, **Monedă și credit**, Ed. Petru Maior, Tg. Mureș, 2005
3. Institutul European din România, **Studii de impact**, București, 2004
4. Revista Piața Financiară, colecția 2004, 2005
5. Raport BNR 2003, 2004
6. Legea nr. 58/1998 privind **activitatea bancară**, republicată în M.O. nr. 78/24.01.2005
7. Legea nr. 312/28.06.2004 privind **Statutul Băncii Naționale a României**, M.O. nr. 582/30.06.2004
8. www.bnro.ro
9. BCE <http://www.ecb.int>
10. <http://europa.eu.int/eurobirth/>